

РАННІЙ НОВИЙ ЧАС або РАНЬОМОДЕРНА ДОБА

ЛЕКЦІЯ 6

Великі географічні відкриття. Реформація та релігійні війни.

1. Великі географічні відкриття.
2. Реформація та релігійні війни в Європі.
3. Революція в Нідерландах.

Історія Нового часу		Історія Новітнього часу
I період	II період	1914 р. — сьогодні
1492—1789 рр.	1789—1914 рр.	

Колоніальні імперії

Національні держави.
Кордони.

Релігійні війни

Гуманізм

Абсолютизм

Раціоналізм

Світова торгівля

Науковий прогрес

Капіталізм

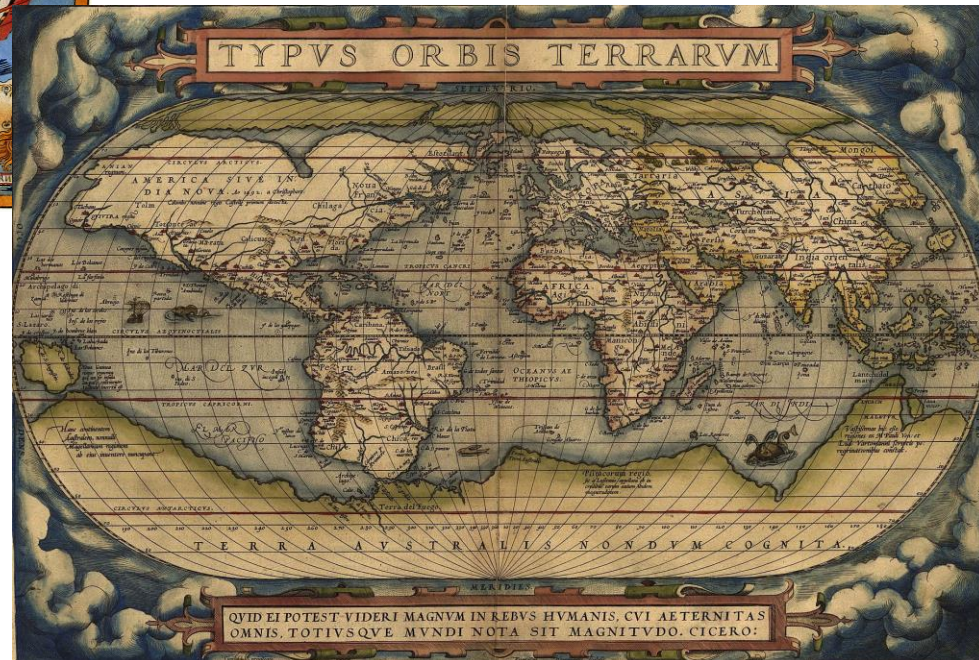
Меркантилізм
Протекціонізм

Великі географічні відкриття.

Карта, виконана за «Космографією» Птолемея, гравером Йоханом Шнітцером з Армсхайма (1482 рік)

Світ Ортеліуса Typus Orbis Terrarum ("перший атлас"), вперше опублікований 1564 року

Велікі географічні відкриття — у всесвітній історії період XV—XVII ст., в ході якого європейські народи здійснили географічні відкриття майже в усіх регіонах Земної кулі, були знайдені нові землі і морські маршрути до Африки, Америки, Азії та Океанії.

З цього часу покладено початок глобалізації й вестернізації, докорінним змінам політичного, економічного, соціального й культурного стану світу.

Передовими країнами цього періоду були Португалія і Кастилія (Іспанія), наприкінці періоду — Англія, Франція, Голландія.

Купці Венеції та Генуї з утвердженням у Середземномор'ї Османської імперії були відрізані від змішаних морських і сухопутних шляхів торгівлі.

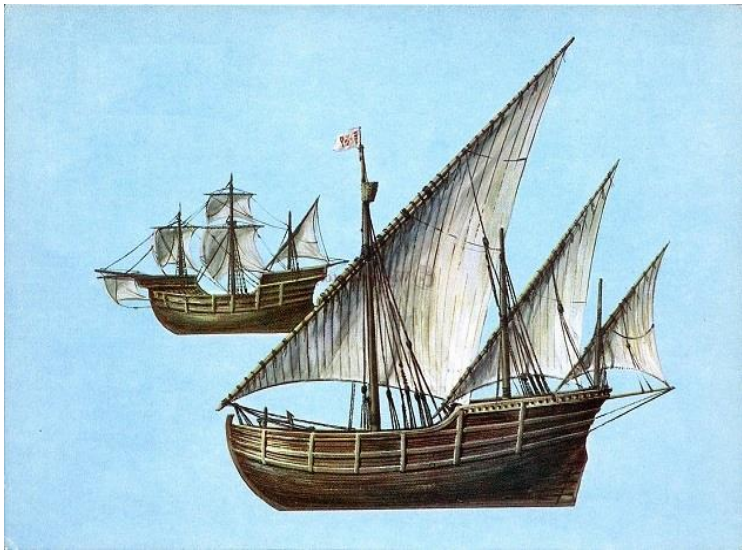

Шовковий шлях і Дорога спецій.
У 1453 р. були заблоковані Османською імперією. Це стало однією з причин пошуку нових торгових шляхів.

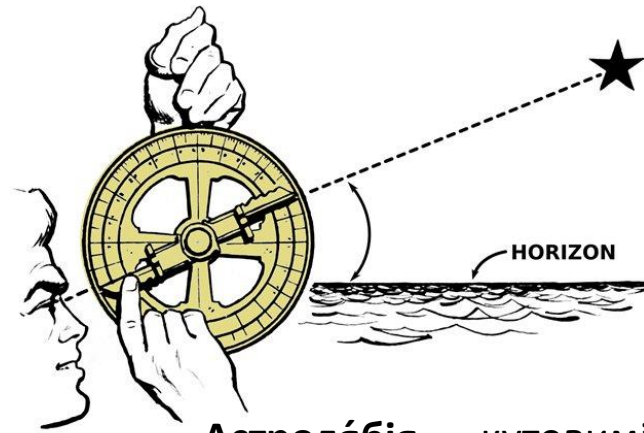

«Золота, скажу вам, у них дуже багато, і не вивозять його звідти... Сказати по правді, палац там великий і вкритий чистим золотом... Ще скажу вам, що підлога в покоях — а її там багато, — вкрита чистим золотом у два пальці завтовшки; і все в палаці — і зали, і вікна — оздоблено золотими прикрасами»

"Книга чудес Світу" венеціанського купця Марко Поло, який побував у країнах Сходу в XIII ст.

Кара́вела — малий, швидкий, легкий вітрильник XV—XVI століть. Винайдена португальцями на світанку доби великих географічних відкриттів. Оснащена двома або більше щоглами, високими бортами, надбудовами у носовій і кормовій частинах. Мала прямі і косі вітрила, які дозволяли йти по морю, використовуючи різні типу вітру.

Астроля́бія — кутовимірювальний прилад, яким до XVIII ст. користувались для визначення широти і довготи в астрономії та навігації.

Аркебу́за — ручна вогнепальна зброя. Вперше сконструйована в Іспанії у другій половині XV ст. Широко використовувалась у Європі в XVI—XVII ст.

Таким чином,

Передумови Великих географічних відкриттів XV–XVI ст.

Технічні	Створення нових видів кораблів (каравела), навігаційних приладів (компас, астролябія), географічних карт
Наукові	Відкриття в галузі географії та астрономії (Земля має вигляд кулі, можливий інший шлях до Азії)
Географічні	Особливе розташування Піренейського півострова («висунутість» в Атлантичний океан, близькість до Африки)
Релігійні	Місіонерська діяльність церкви, нові хрестові походи
Соціальні	Завершення Реконквісти «звільнило» велику кількість дворян
Політичні	Виникнення держав, які могли споряджати експедиції

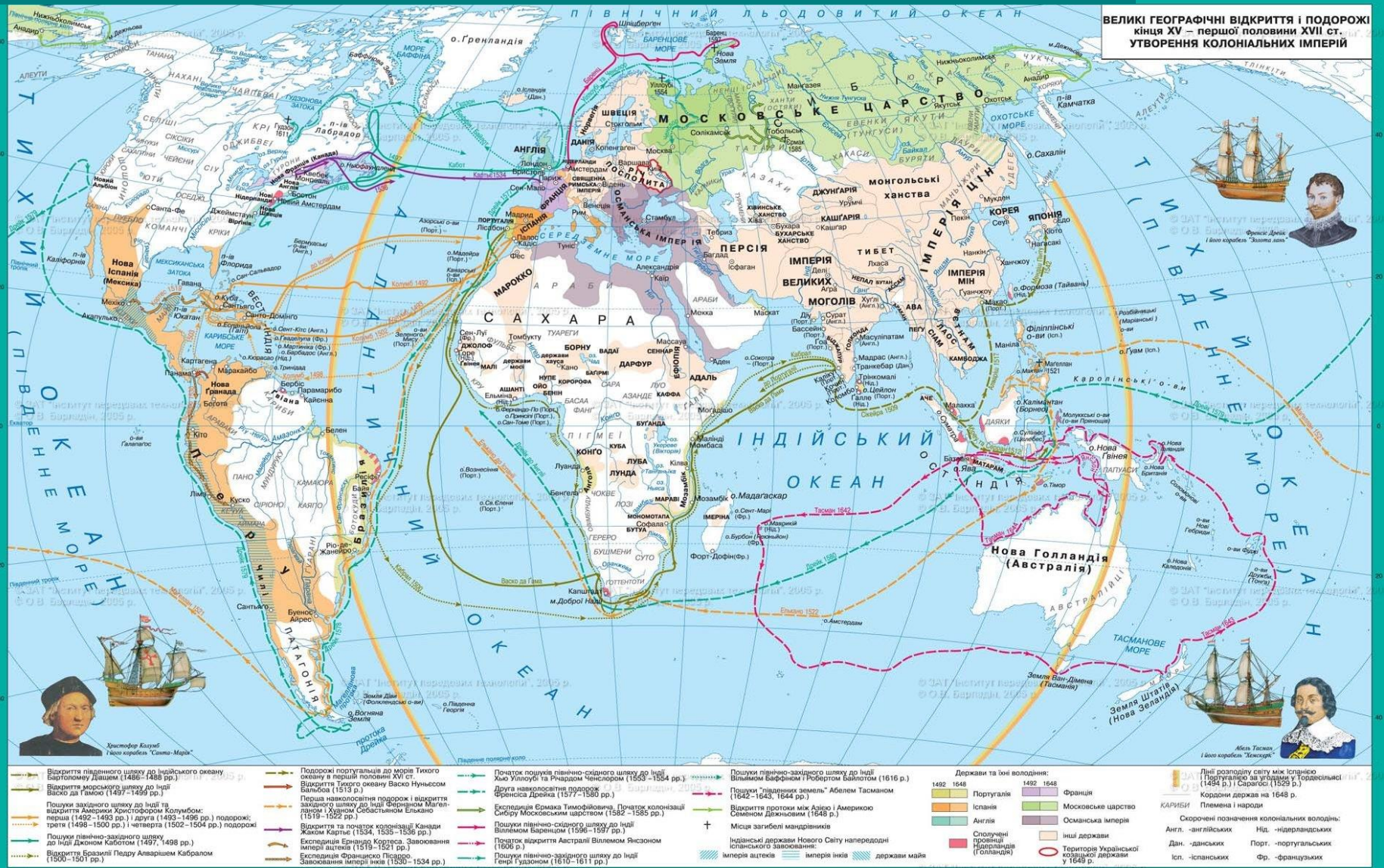
Причини Великих географічних відкриттів XV–XVI ст.

Зростання виробництва та торгівлі вимагало більше золота та срібла

Бажання знайти нові шляхи до Азії та позбутися посередників

Перекриття турками існуючих торговельних шляхів з Європи до Азії

Великі географічні відкриття і подорожі кінця XV - першої половини XVII ст.

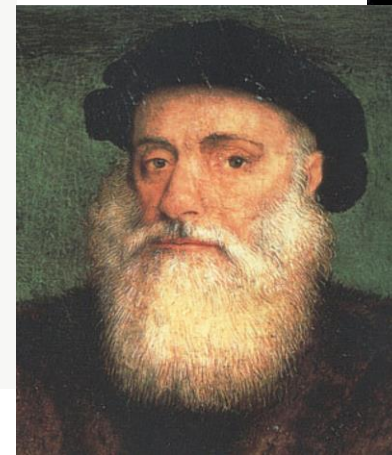
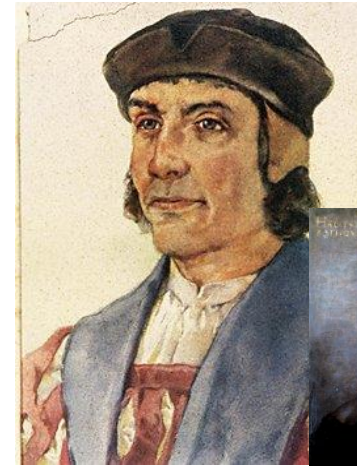

Великі географічні відкриття

Дата	Подія
1487—1488 рр.	Бартоломеу Діаш (Португалія) — подорож до південного краю Африки
1492 р.	Христофор Колумб (Іспанія) — перша подорож до Америки (загалом Х. Колумб здійснив чотири подорожі до Америки). Також відомі описи подорожей до Нового Світу Америго Веспуччі (Італія), на честь якого були названі відкриті землі
1497 р.	Джованні Кабото (Англія) — відкриття Північної Америки
1497—1499 рр.	Васко да Гама (Португалія) — відкрив морський шлях до Індії, обігнувши Африку
1513 р.	Васко Нуньес де Бальбоа (Іспанія) — перетин Панамського перешийку та відкриття Тихого океану
1519—1522 рр.	Фернан Магеллан (Іспанія) — перша навколосвітня подорож

Завоювання Мексики та Перу

Ацтеки	Інки
1519—1521 рр. — експедиція на чолі з Ернаном Кортесом	1531—1532 рр. — експедиція Франсіско Пісарро
1519 р. — іспанський загін із 400 осіб захопив столицю ацтекської держави Теночтітлан. Було знайдено багато золота. Землі ацтеків стали колонією Нова Іспанія, а Е. Кортес — першим губернатором	Захопив державу інків із загonom у 200 осіб. Ф. Пісарро полонив імператора інків Атауальпу та вимагав за нього великий викуп. Землі інків увійшли до складу провінції Нова Гранада

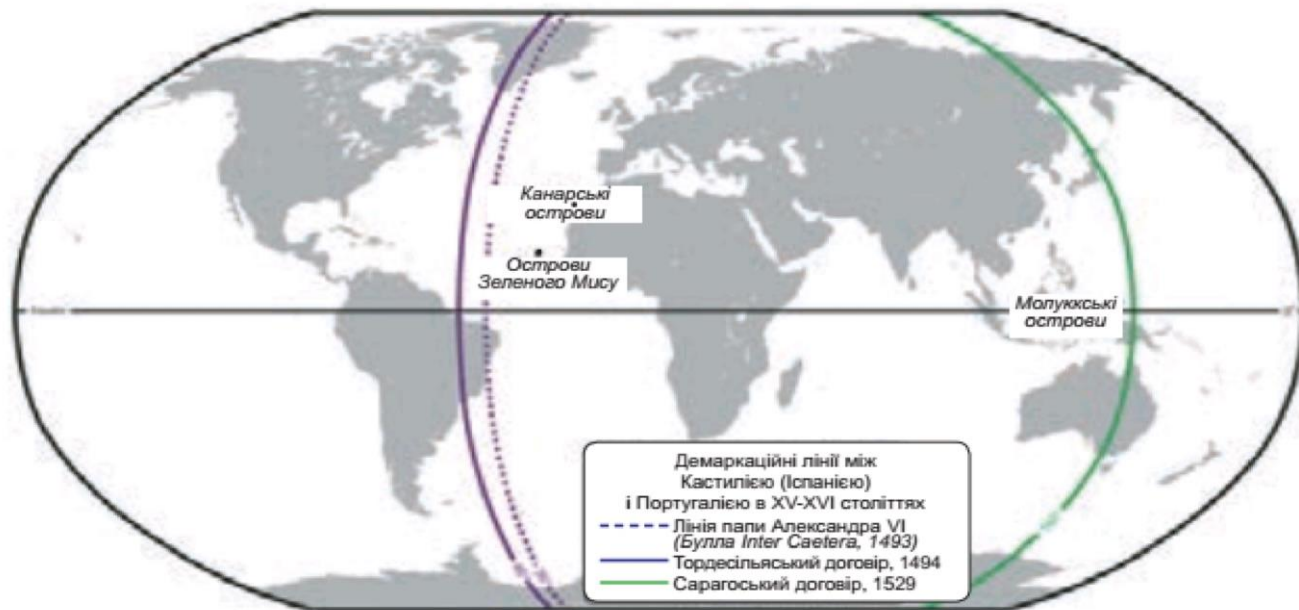
- Колонія — залежна територія, що перебуває під владою іншої держави або метрополії.

- Колоніальна імперія — держава, яка захопила певні території і включила їх до свого складу як колонії.

- Колоніальні війни — збройні зіткнення між великими державами за перерозподіл колоній.

Поділ світу між Португалією та Іспанією (картосхема)

Загострення суперництва між Іспанією та Португалією за право володіти новими землями призвело до першого в історії колоніальний поділ світу.

Для врегулювання суперечок, за посередництва Папи Римського Александра VI, обидві держави уклали в місті **Тордесільясі в 1494 р. угоду**, за якою було проведено межю від полюса до полюса приблизно за 30-градусним меридіаном, на захід від островів Зеленого Мису. **Всі відкриті землі та води на захід від меридіана ставали іспанськими, на схід — португальськими.** Проте це розмежування було зроблено лише **в Західній півкулі.**

Згодом нове зіткнення суперників сталося на Молуккських островах.

Тоді у **1529 р. в Сарагосі було укладено нову угоду про поділ у Східній півкулі** за 17-градусним меридіаном на схід від Молуккських островів.

Порівняння з наступним слайдом

«Революція цін»

Значне збільшення кількості коштовних металів (золота та срібла), які завозили до Європи з Америки та Індії

Зменшення вартості золота та срібла викликало зростання цін на сільськогосподарську та промислову продукцію

Формування ринкових відносин, посилення економічного впливу буржуазії та дворян-підприємців

Отримання прибутку виробниками та торговцями. У програті залишилися дрібні ремісники, військові та феодала, які жили на ренті

Наслідки Великих географічних відкриттів XV–XVI ст.

- Знецінення грошей унаслідок надходження великої кількості коштовних металів
- Виникнення та розвиток світової торгівлі, у якій головну роль відіграє Європа
- Зміна уявлень про будову світу та його розміри, зміни у світоглядах
- Початок колоніальних війн, у які були втягнені практично всі держави світу
- Зміни раціону харчування, постачання нових продуктів з Америки
- Технічні винаходи в мореплавстві та суміжних науках
- Знищення індіанського населення та ввезення темношкірих людей до Америки

Значення великих географічних відкриттів

Великі географічні відкриття сприяли виникненню далекосяжних змін у багатьох сферах життя тогочасної Європи, започаткувавши нові часи у світовій історії.

Реформація та релігійні війни в Європі

Реформація — слово, що перекладається з латинської мови як перебудова, стало *символом цілої епохи в історії країн Європи. Це була доба, коли в суспільстві розгорнувся рух за переосмислення ролі католицької церкви.*

Дуже швидко ця боротьба, що починалася з диспутів в університетських залах, перекинулася на поля битв.

Люди XVI ст. були приголомшені силою ненависті, з якою точилася боротьба між прихильниками старої католицької церкви і реформаторами.

Мине багато часу, поки людство зрозуміє, що неможливо винищити всіх, хто хоче жити інакше.

Треба навчитися співіснувати разом, на одній планеті. Шлях до цього буде дуже довгим.

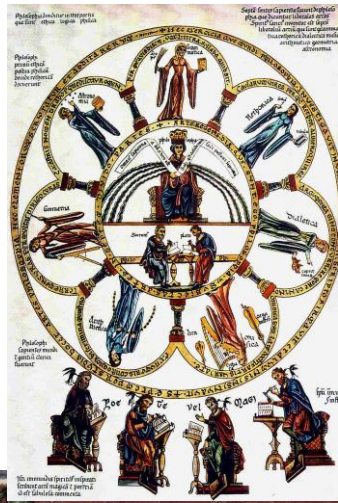

Ієронім Босх
Віз сіна
1500-1502 р.

Із памфлета Ульріха фон Гуттена «Вадиск, або Римська тріада»

*«Трьома речами підкорює собі Рим усе:
насиллям, хитрістю й лицемірством. Три
речі винайдено, щоб вичавлювати золото з
чужих країн: торгівля індульгенціями,
вигадана війна з турками і влада папських
легатів у варварських землях. Трьома
речами постійно опікуються в Римі, хоча
ніколи не доводять їх до кінця: спасінням
душ, реставрацією храмів, що розвалились, і
турецькими походами. Про три речі
неможливо казати правду: про папу, про
індульгенцію і про безбожжя. Три речі
знехотя роблять у Римі: дотримуються
слова, допомагають іншому і
поступаються дорогою... Трьох речей бажає
кожен у Римі: коротких молитов, доброго
золота та життя, сповненого насолоди.
Три речі складають рису, що вирізняє Рим:
папа, старі споруди і користолюбство...»*

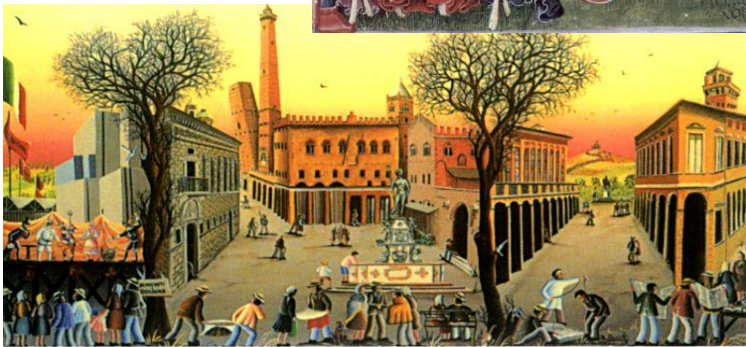
Universitäten in Europa bis zum Anfang des 16. Jahrhunderts

● Universität gegründet
● vor 1200
● 1201-1300
● 1301-1350
● 1351-1400
● 1401-1450
● 1451-Anfang des 16. Jh

○ Universität zeitweilig
→ Ortswechsel
 (1254) Jahr der Gründung bzw. des Erläschens

0 100 200 500 km

MO = Modena (13.-14. Jh)
 PC = Piacenza (1248-1402)
 PR = Parma (14.-15. Jh/1512)
 PV = Pavia (1361)
 RE = Reggio (13.-14. Jh)

Bologna

- **Реформація** — спрямований проти Католицької Церкви церковно-релігійний і суспільно-політичний рух, що виник у XVI ст. у країнах Західної і Центральної Європи.

Початком Реформації вважають 1517 р.

31 жовтня 1517 р. німецький богослов **Мартін Лютер** (1483–1546) вивісив на брамі церкви у Віттенберзі свої **«95 тез»** проти зловживань продажем індугенцій.

У тезах Лютера в загальних рисах визначилися **основи нового вчення**. Чільне місце в ньому належало трьом положенням:

- 1) Людина рятується лише своєю вірою.**
- 2) Спасіння отримується лише Божою милістю і не залежить від будь-яких «заслуг» людини, бо не люди, а лише Бог знає справжню вартість «добрих справ».**
- 3) Єдиним авторитетом у справах віри є Святе Письмо, Слово Боже.**

Це вчення Лютера, яке можна стисло схарактеризувати як **«спасіння вірою»**, спонукало до подальших роздумів.

Якщо спасіння залежить лише від Божого милосердя, то для чого взагалі потрібне посередництво католицької церкви, усієї величезної церковної ієрархії на чолі з папою?

Генрі VIII Тюдор

Протестантизм			
Протестантизм — один із напрямків у християнській релігії, який виник під час Реформації			
Лютеранство	Кальвінізм	Англіканство	Інші течії
Німеччина, Швеція, Данія, Фінляндія, Прибалтика	Швейцарія, Нідерланди, південь Франції, Шотландія	Англія, Північна Ірландія	Баптисти, методисти, адвентисти тощо

Протестантські церкви	
Лютеранська	Кальвіністська
Скромна та небагата організація. Скасування пишності храмів. Скасування вшанування ікон. Замість урочистого богослужіння — проповідь пастора. Перебування пастора на службі в князя. Пастор — тільки «тлумач» Біблії. Заперечення ролі Папи Римського. Єдине джерело віри — Біблія. Богослужіння місцевою мовою	Відсутність церковної ієрархії. Усі справи розв'язує община. Кожна община незалежна. Пресвітер — керівник общини (обирався общиною). Право пресвітерів утручатися в особисте життя. Правив службу пастор, який обирався серед освічених людей. Заперечення вшанування ікон, із храмів прибрані вітварі, свічки, оздоблення

Англіканська церква	Спільне
Главою церкви є король (королева); богослужіння відбувається англійською мовою	Збереження церковної ієрархії духовенства, яку очолювали єпископи
Зачинено монастирі й каплиці; заборонено шанувати ікони, продавати індულгенції; пуритани — за дешеvu церкву, проти богослужінь	Обряд хрещення був однаковим для обох церков (до середини XVIII ст.)

РЕФОРМАЦІЯ І КОНТРЕФОРМАЦІЯ В ЄВРОПІ

Собор Святого Петра у Римі

Причини Реформації в Німеччині

Підпорядкування церкви місцевій владі та отримання незалежності церкви від Риму.
Створення «дешевої» церкви.
Боротьба з феодалізмом для певних груп.
Перерозподіл землі та інших багатств церкви.
Поширення ідей гуманізму, зміна у світоглядах.
Криза традиційного суспільства.
Незадоволення населення німецьких земель на тлі загострення інших протиріч

Мета учасників Реформації в Німеччині

Князі	Звільнитися від утручання церкви та підпорядкувати її собі
Рицарі	Отримати землі та багатства церкви
Духівництво	Реформувати католицьку церкву
Буржуазія	Створити «дешеву церкву», звільнитися від поборів
Селяни	Скасувати десятину, отримати церковну землю
Міська біднота	Боротися з католицизмом за рівність

Королівська Реформація

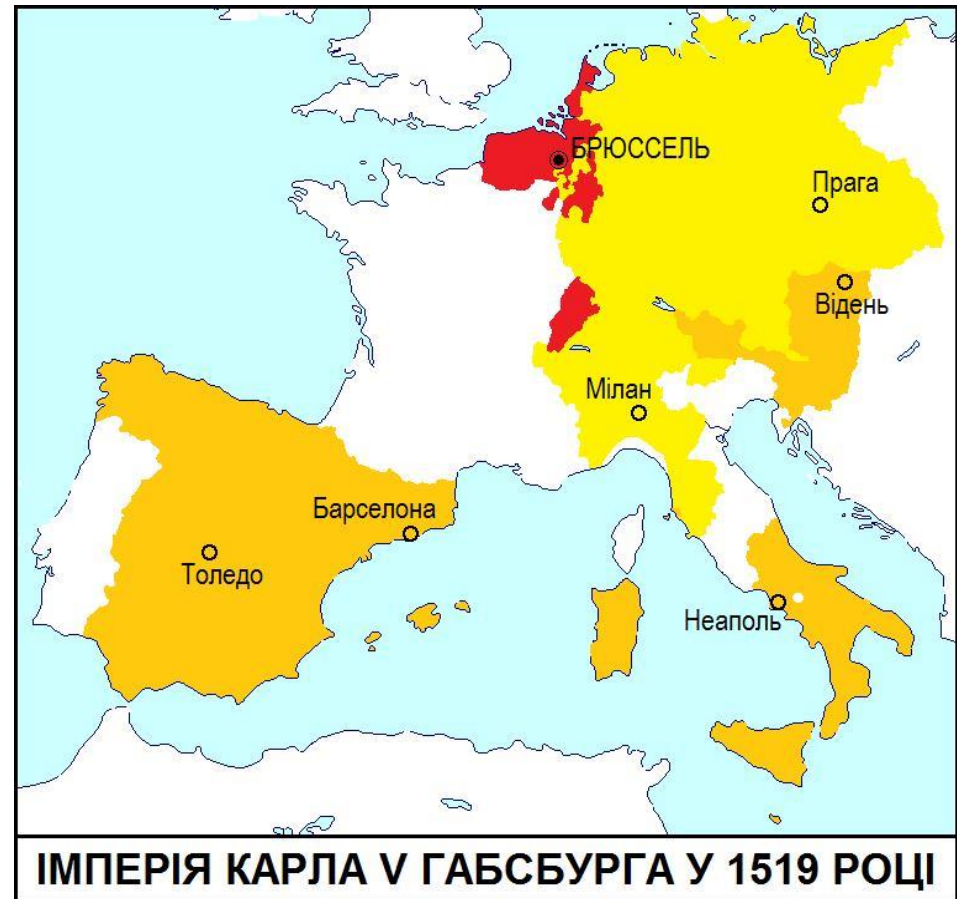
Мета	Секуляризація церковних земель та багатств. Підпорядкування церкви королю. «Дешева церква»
Привід	Відмова Папи Римського дати дозвіл на розлучення короля Генріха VIII
Перебіг подій	1534 р. — «Акт про супрематію» (верховенство): король — єдиний голова англійської церкви. 1535 р. — страта Томаса Мора. Утворення англіканської церкви. 1536—1540 рр. — секуляризація (конфіскація церковної власності). 1549 р. — початок ведення служб англійською мовою. 1553—1558 рр. — відновлення католицизму за правління королеви Марії Кривавої. 1567 р. — початок відділення від англіканської церкви пуритан (кальвіністів). 1571 р. — прийняття нового Символу віри (39 статей) — наближення до кальвінізму, збереження ієрархії та ін. Завершення становлення англіканської церкви
Наслідки	Англія очолила протестантів у Європі. Посилення протистояння з Іспанією. Укріплення абсолютизму в Англії. Включення церкви до системи держави

Релігійні війни у Франції

Релігійні війни — війни між католиками та гугенотами у Франції в другій половині XVI ст.

Причини	Поширення Реформації у Франції (кальвінізм, південь Франції). Ослаблення королівської влади. Боротьба між династіями Капетингів-Валуа та Бурбонів. Погіршення положення населення внаслідок «революції цін». Поразка в Італійських війнах (незадоволення «дворянства шпаги») Постійне підвищення податків
---------	--

Із 1438 і аж до 1806 р. імператорів Священної Римської імперії обирали з родини Габсбургів. У 1519 р. молодий іспанський король **Карл I Габсбург** став новим імператором під іменем **Карла V (1519–1556)**

У 1555 р. на імперському рейхстазі в місті Аугсбург було укладено релігійний мир, за яким визнавалося рівноправ'я католиків і протестантів у Священій Римській імперії. Право визначати релігію у своїх володіннях отримали князі, піддані мали дотримуватися тієї віри, яку сповідував князь, за принципом **«чия влада, того й віра»**. Хоч **Аугсбурзький мир** не розв'язав усіх проблем, він припинив суперечки між католиками і протестантами.

Уперше перемогла **ідея віротерпимості**, що стало одним із проявів формування культури раннього Нового часу.

Контрреформація

Собор закликав до очищення церкви від негідних її членів, заборонив продаж індульгенцій і церковних посад, установив суворий нагляд за поведінкою священників.

Церква повернулася до своєї головної справи — піклуватися про душі людей і допомагати бідним; ченці розчинили двері монастирів для хворих і жебраків, стали надавати притулок бездомним і хліб голодним.

За наказом папи Пія V (1566–1572 рр.) було вдвічі зменшено римський двір, введено сувору фінансову звітність.

Контрреформаційні заходи

Контрреформація — система заходів католицької церкви в XV—XVII ст., спрямованих на припинення та викорінення реформаційних ідей і рухів

Дії	Наслідки
Реформування та укріплення католицької церкви	<i>Триденський собор</i> (1545—1563 рр.) — закріплення основних положень католицької віри: непорушність церковної ієрархії, меси та сповіді; збереження семи таїнств, поклоніння святим та іконам; підтвердження посередницької ролі церкви між людьми та Богом і зверхність Папи Римського; скасування індульгенцій і створення духовних семінарій
Створення релігійних орденів	Орден капуцинів. Орден єзуїтів. Орден ораторіанців
Активна протидія протестантизму	Створення Ордену єзуїтів, який будь-якими засобами намагався забезпечити розвиток католицизму. «Індекс заборонених книг» (1543 р.)

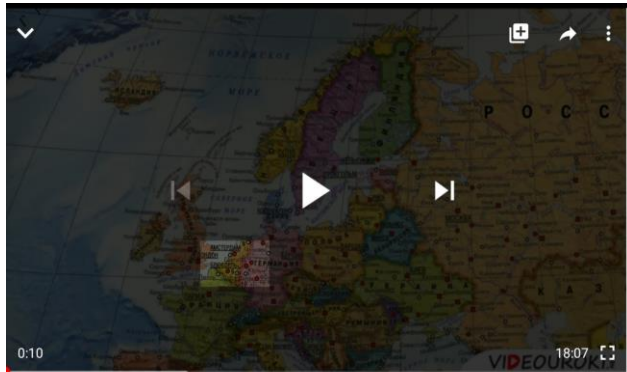
Яку роль відіграла трансформація католицької церкви в європейській історії?

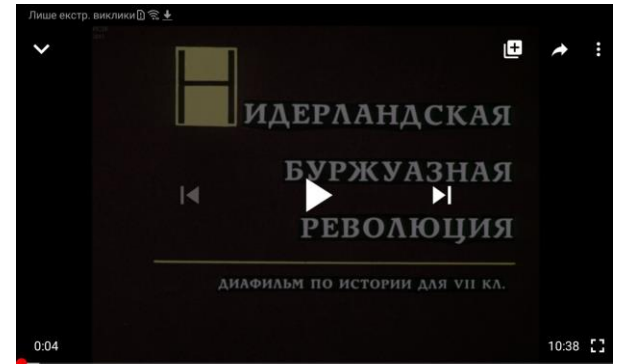
Орден єзуїтів	
Рік створення	1540 р.
Інша назва	«Товариство Ісуса»
Засновник	Іспанський дворянин Ігнатій Лойола
Особливості	Централізована організація з військовою дисципліною. Голова ордену — генерал — підкорявся тільки Папі Римському
Головне завдання	Зміцнення католицької церкви та боротьба з єресю
Основний принцип	«Мета виправдовує засоби»
Діяльність	Важливий напрямок діяльності — освіта, заснування шкіл. Активне місіонерство (Індія, Японія, Китай, Південна Америка тощо). Благодійність. Піклування про хворих і знедолених (заснування лікарень і притулків). Проникнення в усі верстви суспільства, насамперед у найвищі кола. Політичні вбивства противників (королів, князів тощо)

Одним з основних напрямів у діяльності ордену була освіта. Майже 2/3 всіх організацій «Товариства Ісуса» в XVII–XVIII ст. склали школи та університети, а 4/5 загальної кількості його членів були студенти й викладачі. У своїх навчальних закладах єзуїти досягли високого рівня освіти, надавали ґрунтовні знання з предметів, водночас виховуючи учнів у дусі католицизму. Їхньою метою було через вплив на молодь поступово змінити ставлення в суспільстві до католицької церкви. І справді, у тих країнах, де протестантизм зазнавав поразки, його переможцем був учитель-єзуїт.

Революція в Нідерландах.

16 Освободительная война в Нидерландах

Нидерландская буржуазная революция

<https://www.youtube.com/watch?v=uSBK6VXazPw>

<https://www.youtube.com/watch?v=IQiZS0UC-HI>

С. 68 - 69

